

Тасдиқ мекунам:
Ректори Донишгоҳи давлатии
омӯзгории Тоҷикистон ба номи
Садриддин Айни д.и.т., профессор
Ибодуллозода А.И.
«30» ноябр 2023с.

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар – Донишгоҳи давлатии омӯзгории ба номи Садриддин Айни ба диссертатсияи Бобоев Чурабой Абдусаломович дар мавзӯи «Гулсангҳои қисми ҷанубии қаторкӯҳи Ҳисор», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 03.02.01 - Ботаника пешниҳод шудааст.

Таҳқиқоти гузаронидашудаи Бобоев Чурабой Абдусаломович оид ба омӯзиши гулсангҳои қисми ҷанубии қаторкӯҳи Ҳисор махсуб меёбад. Дар охири асри XX таваҷҷуҳ ба масъалаҳои нигоҳдории гуногунии биологии организмҳои зинда ҳамчун таъминкунандагони ҳаёт дар биосфера зиёд гашт. Аз ин рӯ, яке аз масъалаҳои муҳими муосир ин дар сатҳи сайёравӣ омӯختан ва нигоҳ доштани гуногунии биологӣ ба ҳисоб меравад. Дараҷаи омӯзиши гурӯҳҳои гуногуни организмҳо ҳам дар сатҳи минтақавӣ ва ҳам дар сатҳи ҷаҳонӣ аз ҳамдигар фарқ мекунанд. Омӯзиши таркиби намудии флораи дилхоҳ минтақаи кураи Замин барои ҷамъбасти донишҳои илмӣ ботаникӣ ва экологӣ асос ба ҳисоб мераванд.

Омӯзиши гулсангҳо ва гузаронидани корҳои муқоисавӣ доир ба муайянкунии гуногунии таркиби лихенофлораи қисми ҷанубии қаторкӯҳи Ҳисор бахшида шуда, самти асосии таҳқиқот систематика ба шумор меравад. Бинобар ин, наботот ва умуман системаҳои экологӣ дар минтақаҳои гуногуни қаторкӯҳ аз ҳамдигар ба қуллӣ фарқ мекунанд.

Аз ҷиҳати геоморфологӣ қаторкӯҳи Ҳисор сохтори хеле гуногун дорад. Дар он миқдори зиёди дараҳои калон, кӯҳҳои баланд ва ҳамвориҳои кӯҳӣ дида мешаванд. Мавҷудияти кӯҳҳои баланд ва дараҳои чуқур сабаби ба вучуд омадани муҳитҳои экологии гуногун гаштааст.

Бинобар ин наботот ва умуман системаҳои экологӣ дар минтақаҳои гуногуни қаторкӯҳ аз ҳамдигар ба кулӣ фарқ мекунад.

Маълумотҳои дар натиҷаи омӯзиши гулсангҳо бадастомада дар ҳалли илман асосноки масъалаҳои ҳифзи табиат, мониторинги экологӣ, муайянкунии заминларзаҳои таърихӣ метавонанд истифода шаванд. Таҳқиқотҳои лихенологӣ дар омӯзиши харобшавии системаҳои табиӣ, камшавии гурӯҳҳои гуногуни таксономӣ, ки дар натиҷаи таъсири рӯзафзунӣ омилҳои антропогенӣ ба амал меояд, аҳамияти калон доранд. Таҳқиқоти флористӣ барои чунин корҳо ҳамчун асос хизмат мекунад.

Бобоев Чурабой ҳамчун муаллиф дар қори илмии худ муайян кардани номгӯӣ, инкишоф ва тавсифи гулсангҳо маълумотҳои гуногунро дастрас намуда, барои ҳимоя пешниҳод кардааст. Аз ҷиҳати гуногунии наботот қисми ҷанубии қаторкӯҳи Ҳисор ба ноҳияи флористии Тоҷикистони Марказӣ мансуб мебошад. Ба ин ноҳия системаи кӯҳҳои Ҳисору Дарвоз дохил мешаванд, ки асоси онро ҷангалҳои мезофилӣ, сиёҳҷангал, сафедҷангал ва марғзорҳои баландкӯҳ ташкил медиҳанд.

То ҳол таҳқиқоти мушаххас оид ба систематика, экология ва шаклҳои ҳаётии гулсангҳо дар минтақаи омӯзиш вучуд надорад, яъне таҳқиқоти Бобоев Чурабой иқдоми нахустин мебошад.

Рисолаи номзадӣ актуалӣ буда, дар он бори аввал таҳлили лихенофлораи қисми ҷанубии қаторкӯҳи Ҳисор гузаронида шудааст, ки то ҳол оид ба ин мавзӯ таҳқиқоти муфассал гузаронида нашудааст.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқот. Бори аввал таҳлили систематикӣ ва таксономӣ гузаронида шудааст, ки дар натиҷа таркиби намудӣ бо 314 намуди гулсангҳо, ки ба 72 авлод, 26 оила, 8 тартиб мансубанд, муайян гардидааст. Муайян карда шуд, ки аз шумораи гулсангҳои мазкур ду намуд аз авлоди *Lecanora* дар Тоҷикистон ва як намуд - *Thyrea confusa* *Henssen* дар қисми ҷанубии қаторкӯҳи Ҳисор бори аввал ба қайд гирифта шудааст. Инчунин таҳлили географӣ ва муқоисавӣ гузаронида шуда,

гурӯҳҳои экологии гулсангҳо ва ҷойгиршавии онҳо дар типҳои наботот мавриди омӯзиш қарор гирифтааст. Ҳамзамон нахустин маротиба шаклҳои ҳаётии гулсангҳои минтақа муайян карда шудааст.

Аҳамияти назариявӣ таҳқиқот. Таҳқиқоти мазкур дар омӯзиши лихенофлораи Тоҷикистон аҳамияти муҳим дорад, зеро гулсангҳо яке аз қисматҳои махсуси экосистемаҳои табиӣ ба ҳисоб мераванд. Таҳқиқи намудҳои флораи гулсангҳои қисми ҷанубии қаторкӯҳи Ҳисор ва таҳлили хусусиятҳои систематикӣ, таксономӣ ва экологии онҳо аҳамияти назариявӣ дорад. Аҳамияти умумибиологии он дар тақсимшавии намудҳо дар қабатҳои ҷойгиршавии набототи он дар биотопҳои гуногун дида мешавад.

Диссертатсия таҳқиқоти мустақили муаллиф ба ҳисоб меравад. Саҳми шахсии доғалаб дар коркарди нақша ва барномаҳои таҳқиқот, ба даст овардани мавод дар корҳои саҳроӣ, коркарди гербарияҳои ҷамъоваришуда, таҳлили натиҷаҳои ба даст омада, гузаронидани таҳлили ҳамаҷонибаи лихенофлора ва омодагии маводи интишорӣ зоҳир мегардад.

Муқаррароти асосии рисола дар 12 қорҳои ҷопӣ, аз ҷумла 5 қорҳои ҷопӣ дар маҷаллаҳо ва нашрияҳои илмӣ, ки ба рӯйхати маҷаллаҳои илмӣ ва нашрияҳои аз ҷониби ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсияшуда, дохил карда шудаанд, ҷоп шудааст.

Диссертатсия дар ҳаҷми 177 саҳифа таҳия шуда, аз муқаддима, 5 боб, хулоса, феҳристи адабиёти истифодашуда иборат буда, ҳамзамон дар он 7 расм, 30 ҷадвал ва як ҷамма оварда шудааст. Дар диссертатсия 161 адабиёт истифода шудааст, ки 29 адади он ба забони хориҷӣ мебошад.

Қор бо забони тозаю фаҳмои тоҷикӣ навишта шудааст. Шарҳи адабиётҳо аниқу дақиқ, бе ҷузъиётҳои барзиёд навишта шудааст, ки барои моҳияти масъалаи матраҳшударо дарк кардани хонанда кумак мекунад. Шарҳи адабиётҳо хусусияти таҳлилий дошта, самтҳои

номаълуме, ки муаллиф таҳқиқ кардан мехоҳад, чудо мекунад. Дар маҷмӯи шарҳи адабиётҳо хеле хуб оварда ва муҳокима гардидааст.

Дар натиҷа, унвонҷӯ Бобоев Чурабой Абдусаломович дар сатҳи баланд вазифаҳои дарпешгузоштаи худро иҷро намуда, таҳлилҳои аз нигоҳи илмӣ ва амалӣ асоснок ба даст овардааст.

Хулосаҳо дақиқ буда, асоснок карда шудаанд ва пурра натиҷаҳои таҳқиқотро фаро мегиранд.

Рисолаи номзадӣ мувофиқи талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия гардидааст. Автореферат ва мақолаҳои ҷопгардида моҳияти асосии корро инъикос менамоянд.

Хулосаҳо ва натиҷаҳои диссертатсия метавонанд дар раванди корҳои илмӣ ва таълими дарсҳои курсҳои махсуси факултетҳои биологии донишкадаву донишгоҳҳо ва муассисаҳои олии касбии соҳаи биология истифода шаванд.

Новобаста ба муваффақиятҳои ба дастовардаи муаллиф оид ба диссертатсия хангоми ҳаматарафа таҳлил намудани он баъзе камбудҳои мушоҳида карда шудаанд, ки онҳо чунинанд:

1. Дар номгӯи адабиётҳо адабиёти кӯҳна зиёд дида мешавад, хуб мешуд, агар диссертанд адабиёти нави ватаниро низ бештар истифода мебарданд.

2. Хуб мешуд, ки дар рисола оид ба гулсангҳои эндемикӣ ва намудҳои нодир маълумоти мухтасар пешниҳод мекардед, инчунин ареали онҳоро дар харита нишон медед.

3. Дар рӯйхати номгӯи растаниҳое, ки бо забони лотинӣ оварда шудаанд, баъзе хатогиҳои имлоӣ мавҷуд аст. Масалан дар саҳ. 79,80 ва ғайра.

4. Чӣ хеле ки маълум аст, мафҳумҳои “Систематика” ва “Таксономия” ба ҳамдигар синоним мебошанд, аммо диссертант онҳоро дар мақсади таҳқиқот, дар қисми навгонии қор ва ғайраҳо

хамчун ду мафхуми алоҳида истифода намудааст. Диссертант фарқияти ин ду мафхумро дар чӣ дидааст?

5. Дар диссертатсия баъзе хатогиҳои имлоӣ ва техникӣ мушоҳида карда мешаванд.

Камбудихои баёншуда чузъӣ буда, арзиши илмии диссертатсияро кам намекунанд. Унвончӯ вазифаҳои дар наздаш гузоштаро бомуваффақият иҷро кардааст.

Хулоса

Рисолаи номзадии унвончӯ Бобоев Чурабой Абдусаломович дар мавзӯи «Гулсангҳои қисми ҷанубии каторкӯҳи Ҳисор», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.02.01 - Ботаника пешниҳод шудааст таҳқиқоти баанҷомрасида буда, дар сатҳи баланди илмӣ навишта шудааст.

Аз рӯйи муҳиммият, навгониҳои илмӣ ва аҳаммияти назариявӣ амалӣ доштани диссертатсия ба талаботи фасли 4-уми боби 10, банди 163-юми Низомномаи намунавӣ оид ба Шӯрои диссертатсионӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30. 06. 2021 № тахти 267) тасдиқ гардидааст, ҷавобгӯ мебошад ва муаллифи он Бобоев Чурабой Абдусаломович барои ба даст овардани дараҷаи илмии номзоди илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.02.01- Ботаника сазовор аст.

Диссертатсияи Бобоев Чурабой Абдусаломович дар мавзӯи «Гулсангҳои қисми ҷанубии каторкӯҳи Ҳисор» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.02.01. – Ботаника тахти суратчаласаи № 12 аз 26-уми январи соли 2023 дида ва муҳокима карда шуд.

Раиси чаласа,
Декани факултети биологияи
ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ

Мирзорахимов А.К.

Ташхисгар:

номзади илмҳои биология, дотсент,
мудир кафедраи ботаникаи
факултети биологияи
ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ

Бобозода И.А.

Раиси Шӯрои илмӣ-методии факултети
биологияи ДДОТ ба номи
С. Айнӣ, д.и.б., профессор

Сатторов Т.С.

Имзои А.К. Мирзорахимов, И.А. Бобозода,
Сатторов Т.С.-ро тасдиқ менамоям:
Сардори раёсати кадр ва корҳои
махсуси ДДОТ ба номи С.Айнӣ

Мустафозода А.

Нишонӣ:

733740, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, хиёбони Рудаки, 121
тел: +992 (37) 224-13-83, 224-89-93.
www.tgpu.tj, E-mail: info@tgpu.tj

27.01.2023